

ASMI gaat nog meer mensen ontslaan

ALMERE – Chipmachinefabrikant ASMI gaat wereldwijd vierhonderd banen schrappen. Dat is twee keer zoveel als eerder aangekondigd. Daarnaast worden de kosten van de eerder aangekondigde reorganisatie opgevoerd van 25-30 miljoen tot 60-70 miljoen euro. Ook moet het bedrijf extra afschrijven. Dat maakte ASMI, dat veel last heeft van een afnemende vraag door de verslechterde economische omstandigheden, gisteren bekend. In januari kondigde ASMI al aan tweehonderd banen te schrappen in Almere. Wereldwijd werken bij ASMI meer dan tienduizend mensen.

Consumentenbond opent meldpunt energiebedrijven

DEN HAAG – De Consumentenbond krijgt elke dag veel klachten van consumenten over de verkoopmethoden van energieleveranciers en heeft daarom besloten een meldpunt open te stellen. Oneerlijke handelspraktijken, zoals misleiden of agressieve werving, zijn verboden. Volgens de bond toont de inval die toezichthouders Opta en de CA op 8 juli deden bij de Nederlandse Energiemaatschappij, de noodzaak aan van onderzoek naar de wervingsmethoden van energiebedrijven. Het meldpunt zal in ieder geval de hele zomer actief zijn.

MKB gebruikt steun van overheid nauwelijks

ALPHEN AAN DEN RIJN – Het Nederlandse midden- en kleinbedrijf (MKB) maakt nauwelijks gebruik van steunmaatregelen bedoeld om hen door de financiële crisis te helpen. Van alle MKB-ondernemers vindt 40 procent de overheidsmaatregelen onvoldoende, ongeveer een kwart vindt deze wel voldoende en circa een derde weet het niet. Dat blijkt uit onderzoek van Intomart GfK. Van de MKB-ondernemingen maakt minder dan 10 procent gebruik van deeltijd-WW. Btw per kwartaal betalen, in plaats van per maand, doet 17 procent.

Van der Hoeven roept op tot overleg over Sphinx

DEN HAAG – Alle mogelijkheden om keramisch bedrijf Sphinx te behouden voor Maastricht moeten worden onderzocht. Minister Van der Hoeven (economische zaken) roept op tot overleg tussen de gemeente Maastricht en Sanitech, het Finse concern dat Sphinx overnam. Onlangs werd bekend dat de vestiging voor sanitair van Sphinx na 175 jaar verdwijnt uit Maastricht. De productie wordt verplaatst naar Zweden. Volgens Van der Hoeven is het zaak dat de betrokkenen met elkaar om tafel gaan om te bezien welke mogelijkheden er zijn om Sphinx te behouden voor de stad.

CBS: Nederlandse export daalt minder hard

DEN HAAG – Het volume van de Nederlandse uitvoer was in de maand mei 10 procent lager dan in dezelfde periode een jaar eerder, blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek. De afname van de export is daarmee minder groot dan in de eerste vier maanden van het jaar. Toen was het exportvolume 13 tot 15 procent lager vergeleken met een jaar eerder. Het importvolume daalde in mei met ruim 12 procent. Het CBS kwam gisteren ook met cijfers over de koopkracht. In 2008 daalde de koopkracht onder werklozen met 15 procent, de hele bevolking ging er 0,8 procent op vooruit.

Ontlasting, een kans

- Menselijke uitwerpselen kunnen prima dienst doen als grondstoffen

Toiletblok herbergt goudmijn

Menselijke uitwerpselen zijn meer dan afval. Met alleen het doortrekken van de wc zijn we er niet. Feces, mits in een economische keten opgenomen, zijn een kans. Ook in Ghana. Deel 1 van een serie.

Han Koch

Als Sjef Ernes, directeur van de Stichting Aqua for All, een slogan zou moeten verzinnen voor het hernieuwde denken over feces, zou hij zeggen: 'Op het toilet valt het kwartje'. Zijn stichting ijvert met geld van de Nederlandse watersector en steun uit de begroting van Ontwikkelings-samenwerking voor betere water- en sanitaire voorzieningen in ontwikkelingslanden. Niet door gratis toiletblokken te bouwen, wel door economische modellen te ontwerpen. De tijd van geven is voorbij. En waarom ook, de menselijke uitwerpselen – urine en poep – vormen een prima grondstof.

Safi Sana, (in het Swahili betekent dat zoiets als 'het gaat me goed'), heet het economische model dat Aqua for All heeft bedacht voor Afrikaanse sloppenwijken, met Ghana als vertrek. Nu nog kiepert de hoofdstad Accra dagelijks 800 ton zwart water – urine, feces, en de inhoud van septic tanks – in zee. Volgens Ernes is zeker 600 ton herbruikbaar. Daar kun je 18.000 kubieke meter methaangas van maken en bij de huidige prijs voor emissierechten op methaan levert dat meer dan 10.000 euro per dag op. De boodschap is duidelijk, Accra stort geen afval in zee maar geld.

Project in Afrika stimuleert hergebruik

Het businessmodel dat Aqua for All in Afrika probeert te slijten, sluit nauw aan bij de bestaande praktijk. In de wijk Old Fadama, zijn al private ondernemers die toiletblokken beheeren. De uitbaters van deze voorzieningen kunnen met winst draaien, maar over het algemeen is de kwaliteit van hun service onvoldoende. Veel van de 30.000 bewoners gebruiken nog de voor Afrika karakteristieke 'flying toilet', het plastic zakje waarin de uitwerpselen worden opgevangen en dat vervolgens aan de rand van de wijk wordt weggegooid. In Teshie, een oud-vissersdorp dat geheel door Accra is opgeslokt, wordt naast het vliegende toilet tevens het strand als openbaar toilet benut. En in Ashaiman, waar 220.000 mensen wonen op vijf vierkante kilometer, zijn nauwelijks sanitaire voorzieningen voorhanden.

De drie sloppenwijken, waar het economisch model wordt beproefd, hebben gemeen dat er voldoende aanbod van ontlasting is. Volgens Ernes worden er multifunctionele blokken neergezet met douches, toiletten, en een verkooppunt voor water. De prijs voor een stoelgang? Omgerekend 5 eurocent. Bij 800 klanten, levert dat 40 euro op. Met de inkomsten van de andere activiteiten moet een omzet van rond de 80 euro per dag gehaald worden.

In het model Safi Sana houdt de keten niet op bij het legen van de septic tank. De inhoud moet worden gebracht naar een vergistingsinstalla-

tie, bij voorkeur een zogeheten UASB. De gunstige klimaatcondities in Afrika maken de toepassing van dit anaerobe vergisten zeer effectief. Het grote verschil met Nederland is dat niet wordt belucht, de verwering vindt onder een slibdeken plaats. De eindproducten van dat proces, methaan en compost, hebben nu nog geen economische betekenis. Het gas wordt afgevakfeld, de compost dient gebruikt te worden als alternatief voor kunstmest.

Volgens de theorie van Aqua for All is het affakkelen identiek aan het verbranden van geld. „De opwekking van elektriciteit in Ghana met biogas is nu nog te duur. Ghana heeft met de Volta-dam al een goede vorm van elektriciteitsopwekking. We kunnen het gas in flessen van veertig liter stoppen en het laten concurre-

Trouw dinsdag 21 juli 2009

In de wijk Old Fadama in Accra zijn al ondernemers die toiletblokken uitbaten. Zij kunnen met winst draaien.

FOTO'S AQUA FOR ALL

Bezoeker toiletblok levert jaarlijks 1,50 euro emissierechten op

Accra telt nu nog 1,6 miljoen mensen die geen toilet bij de hand hebben. Aqua for All hoopt de komende tien jaar zelf 60 toiletblokken neer te zetten en volgens de Safi Sana-formule wordt verwacht dat ondernemers er nog eens 140 bij zetten. En dat alles op basis van de gedachte dat urine en poep geld waard zijn.

Een mens produceert dagelijks alleen al in de ochtend een kilo ontlasting. Doe je er niets mee, dan werk je mee aan het broeikas-effect. Maak je het gas (methaan) onschadelijk, dan kun je daarvoor geld ontvangen in de vorm van emissierechten. De handelswaarde van methaan is vele malen hoger, 21 keer zelfs, dan die van kooldioxide. Voor een ton kooldioxide wordt momenteel 14 euro betaald, hoewel de prijs varieert van 8 tot 25 euro.

Aqua for All heeft becijferd dat elke bezoeker van de toiletblokken goed is voor 1,50 euro per jaar aan emissierechten. Bij toiletblokken levert dat volgens Aqua for All 1500 euro aan emissierechten op. Dan is er ook nog de economische waarde van biogas. Een ton bio-afval zoals ontlasting levert 60 kubieke meter biogas op. Het biogas is, anders dan camping-gas, niet in een kleine bus te persen. Het gas kan dan ook alleen in grote flessen verhandeld worden. Als het gas wordt gebruikt voor het opwekken van elektriciteit heeft het een waarde van 8 eurocent per kubieke meter. In het rekenwerk van Aqua for All poepen 1000 klanten van het toiletblok per jaar nog eens voor 800 euro bij elkaar. En dan is de toepassing als kunstmest nog buiten beschouwing gelaten. En zo verandert ontlasting in geld.

Trouw dinsdag 21 juli 2009

- ABP wijst kritiek op topman af

'Nijpels moet besturen, niet beleggen'

De benoeming van Ed Nijpels als bestuursvoorzitter bij het ABP staat voor het pensioenfonds niet ter discussie.

Van onze redactie economie

Het pensioenfonds ABP kan zich niet vinden in de kritiek van de Nederlandse Bond van Pensioenbelangen NBP op de benoeming van Ed Nijpels als bestuursvoorzitter van het ABP. De voorzitter van de NBP, Kees de Lange, riep het prominente VVD-lid zaterdag in *Trouw* op zijn nieuwe functie te weigeren. Voor het ABP staat de keuze voor Nijpels niet ter discussie. „Hij is een goede kandidaat met de juiste kwaliteiten voor deze baan”, zegt een woordvoester. De Lange van NBP twijfelt openlijk aan de deskundigheid van de nieuwe bestuursvoorzitter. Volgens hem mist Nijpels de nodige financiële bagage om het ABP door zwaar weer te loodsen. Het ABP vindt die kritiek onterecht. „Van een nieuwe voorzitter wordt niet verwacht dat hij kan beleggen. Wel dat hij kan besturen.” Het ABP zegt veel vertrouwen in Nijpels te hebben vanwege zijn 'grote

bestuurlijke ervaring in de publieke sector”.

De NBP valt ook over de vergoeding die het grootste pensioenfonds van Nederland aan Nijpels betaalt. Voor twee dagen per week ontvangt hij 70.000 euro, aldus De Lange. Het ABP laat weten dat de werkzaamheden afhankelijk zijn van de situatie bij het pensioenfonds. Als er zoals de afgelopen maanden sprake is van een verslechterde financiële positie van het ABP, zal Nijpels vaker dan die twee dagen op zijn stoel van bestuursvoorzitter kruipen, meldt de woordvoester.

Een van de grieven van De Lange heeft zich ondertussen vanzelf opgelost. Nijpels stopt met zijn commissarisfunctie bij de DSB bank, zegt de ABP-woordvoester. De bank ligt onder vuur van de Autoriteit Financiële Markten omdat het onzorgvuldig te werk is gegaan bij het verstrekken van hypotheken. De NBP vindt dat op de nieuwe bestuurder geen enkele smet mag kleven. Het ABP wil binnenkort met de NBP in gesprek om het 'ongenoege' de wereld uit te helpen, zegt de woordvoester. „De heer Nijpels nodigt de heer De Lange uit om eens te komen praten.”

Staking van 65 minuten tegen verhoging van AOW-leeftijd

Van onze redactie economie

AMSTERDAM – Nog vóór er een alternatief voor de AOW-leeftijd van de Sociaal Economische Raad op tafel ligt, roept ENV Bondgenoten op tot actie. Op 7 oktober wordt het hele land gevraagd 65 minuten te pauzeren om te protesteren tegen de verhoging.

Volgens vakbondsvoorzitter Henk van der Kolk heeft het kabinet zich niet aan de afspraken gehouden. Minister Donner (sociale zaken) heeft de plannen om de AOW-leeftijd te verhogen inmiddels uitgewerkt in een notitie. In het sociaal akkoord dat in maart tot stand kwam, spraken kabinet en sociale partners af dat werkgevers en werknemers tot 1

oktober de mogelijkheid krijgen om een alternatief voor de verhoging te bedenken. Hoe dat alternatief eruit gaat zien is nog niet bekend.

Dat Donner nu toch al besluiten neemt die het pad effenen voor de verhoging van de AOW-leeftijd, stuit FNV Bondgenoten, de grootste vakbond, tegen de borst. Een woordvoerder: „We willen mensen nu al mobiliseren, want als ons alternatief straks wordt afgeschoten, dan ben je te laat. Donner lijkt met zijn handelswijze nu aan te sturen op afwijzing.”

Van der Kolk ziet als alternatief voor de verhoging van de AOW-leeftijd het aftoppen van de hypotheek-renteaftrek op huizen van meer dan een miljoen euro.

economie 11

Voor de cursus Nederlands in september is al een wachtlijst

De meeste Poolse cursisten zijn jonger dan dertig.

FOTO KOEN VERHEIJDEN

Poolse uitzendkrachten in Waalwijk zitten op het puntje van hun stoel tijdens hun cursus Nederlands. Er is maar één probleem: ze willen vaker les.

reportage

Marten van de Wier

Maria Rajewska-Kremer bladert snel door haar woordenboek. De docente wil weten wat je kunt kopen in de supermarkt. „Knoflook”, roept Beata Garlicka. „Kartoffel”, probeert Adam Matuscheck. „Nee, aard...”, aarzelt Rajewska. „Eh, -bel?”

De Poolse werknemers van uitzendbureau T&S Group laten graag zien dat ze al een woordje Nederlands spreken. Vooral Rajewska zit op het puntje van haar stoel. Met zichtbaar genoegen fluistert ze haar klasgenoten voor, als ze er even niet opkomen. „Ik kijk veel tv en luister naar de Nederlandse radio”, vertelt Rajewska later in het Pools, via een tolk. „Laast hoorde ik het nummer 'Sta op' van Jan Smit. Ik ging meteen opzoeken wat 'sta op' betekent.” Dan schakelt ze over op Nederlands. „Mijn zoon woont in Nederland. Hij werkt in Rotterdam.” Ze straalt bij de zinnen die bijna

vloeiend over haar lippen komen.

Minister Van der Laan laat uitzoeken of het mogelijk is ook EU-burgers verplicht te laten inburgeren. Gisteren schreef *Trouw* dat jonge Polen nu al vrijwillig op Nederlandse les gaan. De T&S Group, een Waalwijk's uitzendbureau gespecialiseerd in Poolse arbeidskrachten, biedt medewerkers een cursus aan.

In het lokaaltje zitten zeven cursisten, van wie de meerderheid inder-

plicht voor Polen niet nodig. „De meeste Polen zijn erg gemotiveerd. Die doen vrijwillig mee met deze cursus. Toen andere medewerkers ervan hoorden, wilden ze zich meteen aanmelden. Voor de cursus die in september start, hebben we al een wachtlijst.”

Op dit moment krijgen honderd van de zevenhonderd medewerkers lessen Nederlands. „Alle mensen die langer in Nederland willen blijven, bieden we het aan”, zegt Vermulst. De cursussen vinden plaats onder toezicht van het ROC Landstede in Zwolle, maar T&S huurt zelf de docent in. Na afronding krijgen de leerlingen een certificaat.

Adam Matuschek aarzelde geen moment. „Misschien wil ik hier wel voor altijd blijven”, vertelt hij. Hij woont vier jaar in Nederland, en kende daardoor al veel woorden. Vloeiende zinnen maken lukt echter nog niet. Hij zou liever vaker les krijgen dan één ochtend in de vier weken, zoals T&S hem nu aanbiedt. Ellen Vermulst is het daarmee eens. Als de nieuwe groepen in september beginnen, streeft ze naar één keer in de twee weken les. Het is moeilijk in de deelnemers nog vaker vrij te roosteren bij hun bedrijven, denkt ze.

Beata Garlicka doet productiewerk bij een bedrijf in voedingsmiddelen. Ze is zestien maanden in Nederland, en vastbesloten langer te blijven. „De meeste van mijn collega's spreken goed Engels, maar ze vinden het natuurlijk prettiger als ik hun taal spreek.” Garlicka deed hoger onderwijs in Polen, maar moest stoppen toen het geld op was. Ze wil in Nederland verder studeren zodra ze voldoende geld bij elkaar heeft.

Ellen Vermulst, manager operati- ons bij T&S, vindt een inburgerings-

Ondernemers zware dobber voor kredietbanken

Alwin Kuiken

AMSTERDAM – Gemeentelijke kredietbanken zijn vanwege de economische crisis steeds meer ondernemers aan de poort verschijnen. Ze kunnen de vraag amper aan. Het helpen van ondernemers neemt twee keer zoveel tijd in beslag als de hulp die nodig is voor particulieren. Dat zegt Annika Meekel van Sociaal.nl, een van de grootste schuldhulpverleners van Nederland.

„Vaak komen ondernemers met dozen vol jaarrekeningen en documenten aanzetten”, zegt Meekel.

„Het gaat om mondigende mensen die zich soms erg moeilijk van de noodzaak van schuldsanering laten overtuigen.”

Kredietbanken, bedoeld om mensen met schulden te helpen, trokken vorige week aan de bel omdat wacht-

lijsten groeien en personeelstekorten dreigen. Volgens bestuurslid Aant de Jong van de brancheorganisatie voor schuldhulpverlening (NVVK) is meer kennis nodig om alle (ex-)ondernemers op te kunnen vangen. Ingrijpen in de schuldhulpverlening is volgens hem echter niet nodig. „Het probleem moet aan de markt overgelaten worden. Als er meer vraag is, komt er vanzelf meer aanbod.” De NVVK waarschuwt in dit verband wel voor meer malafide hulpverleners die een graantje willen meepikken.

De hulpvragen komen vooral uit de bouw, het transport, de zakelijke dienstverlening, de autobranche en de horeca. Waar kredietbanken voor particulieren vaak een regeling kunnen treffen, lukt dit bij ondernemers niet altijd. Omdat bedrijven zich over het algemeen laat melden, is er

niet zo'n grote bereidheid van schuldeisers. Hierdoor komt 80 procent van de zelfstandigen volgens Meekel terecht in een zogeheten WSNP-traject. De rechter kan bij zo'n regeling schuldeisers dwingen om mee te werken. Bij particulieren is in slechts de helft van de gevallen een gang naar de rechter nodig.

ROZ Twente, dat zich in Oost-Nederland richt op bedrijven in de problemen, kampt met drie keer zo veel hulpvragen van ondernemers als in juli 2008. Sjon Reimink van ROZ Twente merkt dat zijn doelgroep vaak diep in de problemen zit bij een eerste bezoek, maar ziet ook een verschuiving. „Sinds oktober 2008 is de drempel om langs te komen flink verlaagd. Nadat ABN Amro en ING bij de overheid om steun vroegen, werd het voor ondernemers makkelijker om die stap ook te maken.”

Speciaal voor onze lezers

Buxtehude Complete Organ Works

De complete orgelwerken van Dieterich Buxtehude (1637-1707) gebundeld in een 6 cd-box, uitgevoerd door Ton Koopman. Deze en andere inspirerende aanbiedingen op het gebied van religie en filosofie bestelt u via trouw.nl/webshop €59,95

deVerdorieping

Trouw